

VIDA ISTVÁN KORNÉL

Egy ágyban Abraham Lincolnnal, avagy homoszexuális volt-e az Egyesült Államok tizenhatodik elnöke?

Nemrégiben futótűzként járta be a világsajtót egy, az Egyesült Államokban kiadásra került könyv híre, amelynek szerzője nem kevesebbet állít, mint hogy Abraham Lincoln, a mitikus „Nagy Rabszolgafelszabadító” homoszexuális volt. C. A. Tripp *The Intimate World of Abraham Lincoln* című kötete a Bill Clinton és Monica Lewinsky fehér házi „románca” óta a politikusok szexbotrányaira különösen fogékony amerikai olvasók körében gyorsan eladási rekordokat döntött.¹ A történettársadalom már jóval nagyobb óvatossággal fogadta a kötetet, s a Lincoln-kutatók zöme egyetért abban, hogy az időközben elhunyt szerző munkája alig-alig megy túl a spekulációk szintjén.²

Kevésbé ismert, hogy maga a feltevés egyáltalán nem új keletű, hiszen az 1960-as évek meleg mozgalmaival kezdődően időről-időre akadtak olyanok, akik megkísérelték – inkább kevesebb, mint több sikerrel – bebizonyítani, hogy az Egyesült Államok tizenhatodik elnöke saját neméhez vonzódott.³

E tanulmány megírásakor különösen óvatos távolságtartás vezetett tollamat. Heteroszexuális történészek egész sora jár úgy manapság az Egyesült Államokban, ahogyan korunk talán legkiválóbb Lincoln-kutatója, David Herbert Donald, akit Larry Kramer, közismert AIDS-ellenes meleg aktivista egyszerűen a „harvardi vén heteroszexuális aszalt szilvának” titulált.⁴ Valódi háború egyik nagy csatamezeje lett Lincolnia,⁵ melyen meleg és nem meleg, hivatásos és önjelölt történészek vívják sokszor személyeskedéstől sem mentes szópárbajaikat nyomtatott és internetes cikkek egész sorában. Semmiképpen sem kíván ez a cikk

* A tanulmány megírásához szükséges forrásanyagot két ösztöndíj keretében gyűjtöttem össze. Köszönettel tartozom a berlini Freie Universität John F. Kennedy Intézetének egy hónapos kutatói ösztöndíjáért, illetve a Fulbright Bizottság hat hónapos washingtoni kutatói ösztöndíjáért.

¹ Tripp, C. A.: *The Intimate World of Abraham Lincoln*. New York, 2005.

² Tripp könyve befejezése után két héttel hunyt el. A kötet előszavát Michael Burlingame és Jean Harvey Baker írták.

³ Egyebek között Jim Kepner meleg aktivista Los Angelesből, a *ONE* című korai homoszexuális magazin szerkesztője, a University of Southern California ONE Nemzeti Homoszexuális és Lesbikus Archívum (<http://www.oneinstitute.org>) alapítója; Jonathan Ned Katz, a homoszexualitás amerikai történetének kutatója; illetve Charles Shively, a University of Massachusetts professzora.

⁴ Idézi: Donald, David Herbert: „We Are Lincoln Men”. *Abraham Lincoln and His Friends*. New York, 2003. 227n.

⁵ Lincolnia eredetileg annak az országnak a neve lett volna, ahová a felszabadított rabszolgákat le akarták telepíteni. A terv csődbe ment, manapság pedig a Lincoln-stúdiók összességére szokás e kifejezést használni.

tehát heteroszexuális tiltakozást megfogalmazni, sokkal inkább az ún. „hasznosítható” történetírás veszélyeire kívánom vele felhívni a figyelmet, aminek csupán egy példája a Lincoln-történet ilyen jellegű felülvizsgálata.

Egyáltalán nem túlzás párhuzamot vonni egy másik elnök múltjával kapcsolatos botrányal. Történészek tucatjai vettek részt az amerikai történelem másik ikonjának, Thomas Jeffersonnak a magánéletével kapcsolatos vitákban, amelyek során azt vizsgálták, volt-e viszonya egyik félvér rabszolgánőjével, Sally Hemingsszel. A nemrégiben elvégzett DNS vizsgálatok valószínűsítették, hogy Hemings gyermekeinek apja valóban Jefferson volt.⁶ Miért is érdekes ez a pikáns történet? A Tufts University Fletcher Jogi és Diplomáciai Iskolájának – egyébként meglehetősen professzora, W. Scott Thompson a Lincoln–Jefferson párhuzam létjogosultságát indokolva így írt a harmadik elnökről: „Ha a negyvenegy éves özvegy férfinak viszonya volt a tizenéves félvér lánnyal, akinek esetleg öt gyermeke is tőle született, illetve ha egy ilyen racionálisan gondolkodó s szimbolikusan semmitől sem félő ember ilyen módon élt vissza azzal a sötét hatalommal, amellyel a történelem felruházta, miközben egy felvilágosult jövőért fáradozott – mindez egyértelműen sötét árnyékot vet a nemzet alapításának korára.”⁷

Mi lehet azonban a hozzádoka Lincoln szexuális irányultsága ezen új megközelítésének, s vajon létezik-e olyan csoport, amelynek ez érdekében állhat?

A „hasznosítható” történetírás

Első hallásra furcsának tűnhet ez a kifejezés. A történetírást természetesen sokan sokféle módon hasznosíthatják, ezért az ezekben az esztendőkből kicsúcsosodó, Lincoln szexuális beállítottságát firtató – valljuk be, az esetek túlnyomó többségében áltudományos – történetírói munkákkal kapcsolatban is fel kell tenni a kérdést: Van-e valamiféle mozgatóerő mögöttük? Még csak Sherlock Holmeshez hasonló nyomozói adottságok sem kellenek ahhoz, hogy megfejtjük: a melegmozgalom tudományos életbe történő beszivárgásáról van szó, amely az 1960-as évek polgárjogi mozgalmainak részeként vagy azzal párhuzamosan jelent meg az ellenkultúrák sokszínű amerikai palettáján, ám az 1980-as évekre valamelyest kifulladásra látszott, különösen a Legfelsőbb Bíróság 1986-os döntése (Bowers vs. Hardwick) után, amely kimondta, hogy az Alkotmány nem védi még a felnőttek között közös megegyezéssel végrehajtott homoszexuális cselekményeket sem.⁸ 2004-ben rövid időre újból az újságok címlapján szerepelt a kérdés, amikor a kaliforniai San Francisco, illetve Új-Mexikó és New York állam néhány városának polgármestere saját hatáskörében engedélyezte az azonos neműek házasságát, amelyet azonban a frigyre lépett pároknak regisztráltatniuk már nem sikerült. A kérdés a politikai színtéren is jelen volt, illetve van, s a Republikánus Párton belül több csoport a mellett foglalt állást, hogy alkotmány-kiegészítésben kellene megtiltani az azonos neműek házasságkötését.

Ezen a ponton válik érthetővé a melegek különösen elkeseredett törekvése, hogy ügyüket elfogadtassák, s Lincoln szexuális orientációja is ebben a kontextusban válik különösen érdekessé. Larry Kramer a következőképpen méltatta Tripp könyvének jelentőségét: „Ez a könyv történelmet fog írni. [...] Forradalmi ez a kötet, mert az Egyesült Államok történeté-

⁶ Köszönettel tartozom Lévai Csabának, a Debreceni Egyetem Történelmi Intézete adjunktusának, amiért megosztotta velem a „Thomas Jefferson és Sally Hemmings: egy kétszáz esztendő történetírói vita újabb fejleményei” című cikkének kéziratát.

⁷ Thompson, W. Scott: „Was Lincoln Gay?” (<http://historynewsnetwork.org/articles/article.html?id=96>) 1.

⁸ Janda, K. – Berry, J. M. – Goldman, J.: *Az amerikai demokrácia*. Budapest, 1996. 412.

nek legfontosabb elnöke meleg volt. Talán ezután már békén hagynak bennünket, mindannyian abban a pártban [ti. a Republikánus Párt – V. I. K.], amelyet ő [Lincoln] alapított.”⁹ Nem is különösebben rejtik tehát véka alá, hogy azt a stratégiát követik, hogy mind több történelmi személyiséget kívánnak csatasorba állítani, ezzel igyekezvén mérsékelni a társadalomban tapasztalható melegellenes tendenciákat. Kramer egy telefonbeszélgetésben valósággal megfenyegette Philip Nobile-t, Tripp korábbi munkatársát, könyvének egyik legfőbb kritikusrát: „Ha nem hagy fel azzal, hogy keresztbe igyekszik tenni Trippnek, világga kürtölöm, hogy homofóbia vezet. [...] Az ég szerelmére, a melegeknek egy szerepmoddellre [ti. Lincolnra – V. I. K.] van szükségük.”¹⁰ S ez az a pont, ahol az ilyen indítatásból született történetírói munkák különösen veszélyessé válnak. Az a tény, hogy történelmi személyiségek érdemeit egyedül annak tulajdonítják, hogy homoszexuálisok voltak, mindenféle komoly tudományos munkával összeegyeztethetetlen, s olyan szélsőséges következtetésekhez vezethet, amelyben pusztán az, hogy valaki saját neméhez vonzódik, elegendő lehet ahhoz, hogy a történelem Pantheonjába kerüljön. Jean Harvey Baker szerint egyenesen Lincoln „kivüállós státuszával magyarázható függetlensége s azon képessége, hogy szembehelyezkedjen a fennálló berendezkedéssel. [...] Homoszexuálisként a tradíciók peremére szorult.”¹¹

Az ilyen célból „hasznosított” történetírás – különösen a botrányra és szenzációra mindig éhes laikusok befolyásolásával – jóvátehetetlen károkat okozhat a történelmi tényekre támaszkodó történészek munkájában, legyenek akár hetero-, akár homoszexuálisok. Tanulmányomban az a cél vezérel tehát, hogy a rendelkezésre álló történelmi források felhasználásával a lehető leghitelesebb képet fessek az Egyesült Államok tizenhatodik elnökének magánéletéről.

A homoszexualitás lakmuspróbája – Lincoln „megpróbáltatásai”

Az alábbiakban azt a munkamódszert kívánom követni, hogy a Lincoln homoszexualitását valló két prominens történész munkáját veszem nagyítóüveg alá, és sorra megvizsgálom azokat az érveket, amelyek véleményük szerint minden kétséget kizáróan igazolják, hogy a rabszolgák mitikus felszabadítója férfiakhoz (is) vonzódott.

Az egyik mű természetesen C. A. Tripp botránykönyve, amely minden korábbinál jobban felkorbácsolta az indulatokat a kérdéssel kapcsolatban. Tripp az 1940-es és 1950-es években közeli munkatársa volt Alfred Kinsley neves szexológusnak, klinikai pszichológusnak, egyetemi professzornak, akinek 1975-ben megjelent *The Homosexual Matrix* című műve forradalmi áttörést hozott, túllépve a korábbi freudi közhelyek alkalmazásán, mivel az azonos neműek közötti érzelmi és szexuális viszonyt egészen új fényben tüntette fel. Tripp Lincolnról szóló könyvében is Kinsley hatfokozatú skáláját alkalmazza, amely az egyén homoszexuális hajlamát méri.¹² Véleménye szerint Lincoln ezen a skálán 5-ös minő-

⁹ Idézi: Névtelen szerző: *Was Lincoln Gay?* (<http://slantpoint.com/mt-arx/2004/12/waslincoln-gay.php>)

¹⁰ A telefonbeszélgetést idézi: Nobile, Philip: *„Plagiarism, Misused Evidence and the New Gay Lincoln Book Published by the Free Press”* (<http://hnn.us/articles/9514.html>), 8.

¹¹ Idézi: Névtelen szerző: *Was Lincoln Gay?* (<http://slantpoint.com/mt-arx/2004/12/waslincoln-gay.php>) Baker szerint Lincoln – főleg elnöksége idején – politikusként is szembehelyezkedett a korabeli közvéleménnyel a rabszolgaság kérdésében. Mindez szerinte azzal magyarázható, hogy magánemberként – szexuális orientációját tekintve – szintén „árral szemben úszott”.

¹² A skála 6-os minősítése kizárólagos homoszexuális irányultságot, az 1-es pedig kizárólagos heteroszexuális irányultságot jelez.

sítést kaphat, ami azt jelenti, hogy „elsősorban homoszexuális, esetenként heteroszexuális”.¹³ Tripp érdeklődését a kérdés iránt az *American Historical Association* 1990-es vita-fóruma keltette fel, amely a „Meleg amerikai elnökök? – Washington, Buchanan, Lincoln, Garfield” címet viselte. Az elmúlt évtizedet a kérdés vizsgálatának szentelte, s ennek során összeállított egy elektronikus adatbázist, a mintegy hatszáz, Lincolnnal foglalkozó szak-könyv útvesszőjében való eligazodást megkönnyítő kutatási segédeszközt, amely az Illinois állambeli Lincoln Intézetben bárki számára hozzáférhető. Munkájában segítséget nyújtott a már említett Philip Nobile is, aki a könyv társszerzője volt, ám a kettejük közötti alkotói véleménykülönbségek miatt végül Nobile nem adta nevét a műhöz. Ennek okairól a következőképpen vall: „Tripp a [homoszexualitásra utaló] jeleket felerősítette, ám szigorúan hallgatott a negatív jelekről (pl. arról, hogy Lincolnt több nőhöz is fűzték gyengéd szálak), s amikor nem tudott valamit történelmi forrásokkal bizonyítani, nem rettent vissza attól sem, hogy elrugaskodjon a valóságtól.”¹⁴ Ugyanerre a következtetésre jutott David Herbert Donald is, aki figyelmeztette Trippet, hogy könyve írásakor „el látszik felejtetni azt az alapvető szabályt, hogy a történelemnek tényekre kell támaszkodnia”, arra intette, hogy „törekedjen sokkal szisztematikusabb és empirikusabb lenni”.¹⁵

Tripp munkájánál sokkal rendszerezettebbnek tűnik W. Scott Thompson már idézett hosszú cikke, amelyben szintén Lincoln homoszexualitásának lehetőségét vizsgálja, éppen ezért kiváló lehetőséget nyújt arra, hogy logikáját követve egyenként vegyük szemügyre „bizonyítékait”, különös tekintettel azok történelmi forrásokkal való igazolhatóságára.

Thompson cikkében olyan általánosan használható öt kérdéses tesztet ajánl, amely minden kétséget kizáróan igazolja, hogy valaki homoszexuális-e, vagy sem. Amennyiben legalább három kérdésre igennel lehet válaszolni egy személlyel kapcsolatban, „nagy valószínűséggel meleg az illető, bármilyen életformát folytat is.”¹⁶ A kérdések a következők:

1. Volt-e hosszabb ideig tartó baráti kötődése más férfiakhoz?
2. Megfigyelhető-e, hogy nem vonzódott a nőkhez, illetve nem mutatott érdeklődést irántuk?
3. Volt-e balul sikerült házassága?
4. Voltak-e személyiségének olyan jegyei, amelyeket általában nőiesnek tart(ott) a társadalom?
5. Voltak-e olyan pletykák, amelyek azt szellőztették meg, hogy az illető saját neméhez vonzódik?¹⁷

Az alábbiakban ezeket a kérdéseket kívánom elemezni, s megvizsgálni, hogy egyetérthetünk-e Thompson professzorral, aki azzal a végkövetkeztetéssel zárja tanulmányát, hogy „kétség sem férhet hozzá, hogy Abe [az Abraham név népies becézett formája – V. I. K.] Lincoln meleg volt, s minél több bizonyíték gyűlik össze – vagy inkább szabadul meg a tagadás béklyójától –, ez egészen biztosan megerősítést nyer”.¹⁸

¹³ Ireland, Doug: „Was Abe Lincoln Gay? The Blockbuster Book that Will Change America's History” (<http://www.laweekly.com/ink/04/49/news-ireland.php>). 2.; Tripp: *Intimate World.*, XII–XIII.

¹⁴ Nobile: *New Gay Lincoln Book*, 2.

¹⁵ Nobile: *New Gay Lincoln Book*, 2.

¹⁶ Thompson: *Was Lincoln Gay?* 2–4.

¹⁷ Az egyszerűség kedvéért a kérdéseket itt csak a férfiakra vonatkoztatom, csak erre a nemre alkalmazva az egyébként nemileg semleges 'homoszexuális' kifejezést, így választva el a 'leszbikustól'.

¹⁸ Thompson: *Was Lincoln Gay?* 9.

1. *Lincoln férfi barátai*

Mind Tripp, mind pedig Thompson Abraham Lincoln és Joshua Fry Speed – szerintük nem pusztán – baráti kapcsolatában látják a „füstölgő pisztolyt” – a későbbi elnök homoszexualitásának elsődleges bizonyítékát. Feltétlenül érdemes ezért részleteiben megismerni kettejük viszonyával.¹⁹

Lincoln 28 esztendőskorában találkozott először Joshua F. Speeddel Illinois állam fővárosában, Springfieldben, ahová azért utazott, hogy ügyvédi praxist kezdjen frissen megszerzett ügyvédi engedélyével. A pénztelen, kölcsönként lovon érkező Lincoln abba a vegyeskereskedésbe tért be, ahol Speed – bár résztulajdonos volt – mint eladó dolgozott. A szálláslehetőségekről érdeklődő fiatal ügyvédet elkeserítette, hogy egy egyszerű szobát sem engedhet meg magának, s Speedtől kért kisebb kölcsönt. Ő azonban e helyett felajánlotta, hogy megoszthatja vele a bolt fölött lévő szobáját, amelyben azonban csak egy – igaz, hatalmas – franciaágy volt. Lincoln egy pillanatig sem habozott, s lecsapott a rendkívül kedvező ajánlatra. Ezzel vette kezdetét barátságuk, amely négyéves „együttélésük” során mindkettejük legbensőségesebb kapcsolatává fejlődött.²⁰

Tripp számára nem is kell több ennél a történetnél. Sietve megállapítja, hogy „ez a Speeddel folytatott heves és tartós homoszexuális kapcsolat vált Lincoln magánéletének legfontosabb eseményévé”. A bennfentesek leereszkedő stílusában jegyzi meg, hogy „bárki számára, aki érzékeny a homoszexuális ajánlattevésre, első pillanattól kezdve egyértelmű, miről is volt itt szó valójában, minthogy Speed túlon túl gyorsan jutott el odáig, hogy nagylelkűen egyenesen a szobájába és ágyába invitálja Lincolnt”.²¹

Talán mivel jómagam nem vagyok fogékony a homoszexuális ajánlattevésre, az én szememben korántsem olyan kristálytisztá ez a szituáció, mint Dr. Tripp számára. Ismerve a kor életkörülményeit az ún. határvidéken (Frontier), ahová ebben az időszakban Illinois is tartozott, egyáltalán nem volt semmi rendkívüli abban, hogy azonos neműek – akár ismeretlenül is – megosztották ágyukat másokkal. Lincoln élete több szakaszában kényszerült erre: apja cölöpházában testvéreivel és mostohaanyja gyermekeivel is meg kellett osztania fekhelyét, bolti segédként pedig nemcsak Speeddel, ám későbbi ügyvédtársával, az első komoly Lincoln biográfia szerzőjével, William H. Herndonnal is töltötte egy ágyban éjszakáit. Ügyvédként az államban évente kétszer teljesített bírósági körútja során ügyvédtársával, sőt bírák mellett is aludt a számtalan vendégfogadóban. Vajon mindez azt jelenti, hogy Illinois állam nyolcadik bírósági körzete egy korai homoszexuális kör lett volna? Aligha. A Lincoln–Speed kapcsolat különlegesen bensőséges volta mindenestre másoknak is szemet szúrt. Carl Sandburg Lincoln-életrajzában – amely annak ellenére, hogy a költő igen komoly kutatásokat végzett, sok fiktív elemet is tartalmaz – úgy fogalmazott kettejük kapcsolatáról, hogy „Speed szívében olyan gyengéd és szelíd érzelmek lakoztak, mint a májusi ibolyák.”²² Ezt a mondatot azóta sokan, sok helyen idézték, mint a legkorábbi utalást a kapcsolat homoerotikus jellegére vonatkozóan, bár véleményem szerint itt Sandburg pusztán

¹⁹ Lásd Tripp: *Intimate World*, 125–152.

²⁰ A történetet illetően lásd Speed, Joshua F.: *Reminiscences of Abraham Lincoln and Notes of a Visit to California: Two Lectures*. Louisville, Ky., 1884. 21–22.

²¹ Idézi: O’Hehir, Andrew: „*The Sexual Life of Abraham Lincoln*” (www.salon.com) 4.

²² Sandburg, Carl: *Abraham Lincoln*. Budapest, 1965. 87. Ez az egyetlen olyan Lincoln biográfia, amely magyar nyelven olvasható. Az eredeti kiadás: Sandburg, Carl: *Abraham Lincoln: The Prairie Years*. 2 kötet., New York, 1926. és Sandburg, Carl: *Abraham Lincoln: The War Years*. 4 kötet. New York, 1939.

azt az ellentmondást kívánta érzékeltetni, ami Speed férfias testalkata és érzékeny lelke között húzódott.

Tripp megfélemez arra, hogy – bár személyesen soha nem találkoztak – Speed halomából már jól ismerte Lincolnt, aki akkorra már két ciklust szolgált Illinois állam törvényhozásában, s egyértelműen ígéretes „ifjú titánnak” számított a Whig Párton belül, amelyet Speed maga is támogatott. Speed egészen biztosan hallotta politikai vitákon is szónokolni a fiatal ügyvédet. Így valójában mint kvázi-ismerőst köszönthette a nehéz anyagi helyzetben lévő Lincolnt.²³

A következő esztendőben Speed Lincoln legközelebb barátjává vált, amihez hasonló kötődése nem is alakult ki a későbbiekben. Mindez valamelyest meglepő lehet tekintve, hogy gyökeresen eltérő társadalmi rétegből érkeztek. A Lincolnnál öt évvel fiatalabb Speed egy vagyonos Kentucky állambeli ültetvényes fia volt, aki Louisville közelében, Farmingtonban, az állam egyik legrégebbi történelmi házában nőtt fel, a Nyugat legjobb iskoláiba járt, mielőtt úgy döntött, hogy a saját útját járja. 1835-ben lett résztulajdonosa a springfieldi vegyeskereskedésnek. A karcsú és jóképű férfi rendkívüli módon különbözött a vékony és ösztövé Lincolntól, aki nagyon durván festett mind külsejében, mind pedig öltözkézésében. A későbbi elnök tulajdonképpen semmiféle iskolázottsággal nem dicsekedhetett, modora sem volt pallérozott, amit csak a vele született jó érzés s a mások igényei iránti rendkívüli fogékonyság ellensúlyozhatott. Amiben viszont mindketten megegyeztek, az ambíció volt: Speed vagyonról és kényelmes életről, Lincoln pedig hírnévről álmodott.²⁴

A Lincoln homoszexualitását igazolni kívánók konkrét bizonyítékokat látnak abban a levelezésben is, amelyet Lincoln és Speed folytatott 1841 után, amikor Speed visszatért Kentuckyba, és hamarosan feleségül vette Fanny Henninget, míg Lincoln Springfieldben folytatta egyre sikeresebb ügyvédi praxisát, s nemsokára oltár elé vezette Mary Toddot. Ezekben a levelekben a barátok valóban lelkük legbelső titkairól számoltak be egymásnak, s a szerelem volt a leggyakoribb témájuk. Amit azonban sem Tripp, sem Thompson nem említ: nem az egymás iránt érzett szerelmükről írnak, hanem leendő feleségeik iránt érzett vonzalmukról! Trippnek mindössze annyira futja, hogy kőszá mondatokat emel ki szövegösszefüggésükből, amelyek szerinte a felszín alatt erotikus tartalommal bírnak. A levelek jó részét azzal a szándékkal írták a barátok, hogy meggyőzzék a vonakodó másikat arról, hogy ne féljen megtenni a döntő lépést, amitől mindketten tartottak, és vegyék feleségül menyasszonyukat. Ismereteink szerint mind Lincoln, mind pedig Speed szűz volt még ekkor, s féltek attól, hogy nem tudják boldoggá tenni a szeretett nőt. Emellett olyannyira a szerelem érzelmi részére koncentráltak, hogy magától a testi kapcsolattól idegenkedtek. Tripp – természetesen – átsiklik azon a mondaton is, amelyben Lincoln „Fanny mennyei fekete szeméről” ír, s igyekszik megnyugtatni a menyasszonya egészségi állapota miatt aggódó Speedet: „Teljesen biztos vagyok abban, hogy olyan szerelemmel szereted őt, amilyenre csak képes vagy.”²⁵

Thompson szintén egy kontextusából kiemelt levélrészletet tart a leginkább bizonyító erejűnek: „Ismét arról írsz, hogy annyira félsz attól, hogy az elíziumi²⁶ boldogságot, amely-

²³ Speed, Joshua F.: *Incidents of the Early Life of Abraham Lincoln*. (Kézirat) Illinois State Historical Library.

²⁴ Donald: *Lincoln Men*, 31–32.

²⁵ Basler, Roy P. et al. (ed.) *The Collected Works of Abraham Lincoln*. New Brunswick, N. J., 1953–1955., 1: 266. (a továbbiakban: CW.)

²⁶ Elízium az örök boldogság paradicsomi szigete a görög mitológiában, ahol az istenek által halhatatlansággal felruházott hősök éltek.

ről oly régen álmodozol, soha nem is érheted el. Nos, ha valóban nem [...], akkor *ez nem az ő hibája lesz*. Kétségem sincs a felől, hogy *mindkettőnk* szerencsétlensége az, hogy olyan álmokat álmodunk a Paradicsomról, amelyek jóval túlszárnyalják mindazt, ami a földön megvalósítható.”²⁷ [kiemelések tőlem – V. I. K.] Thompson olvasatában Lincoln a paradicsomi boldogságról írva arra az eksztatikus állapotra utalt, amit Speeddel együtt éltek át, amelynek „tíze olyan forró és hatalmas volt, hogy biztosan felperzselte volna kettejük minden más irányú próbálkozását – s tekintve az időt és a helyet, valószínűleg az egyéniségüket is”.²⁸

Ez a levél viszont napokkal Speed esküvője előtt született, válaszul arra a levélre, amelyben arra panaszkodott Lincolnnak, hogy „valami leírhatatlanul szörnyű és riasztó gondolat kísérti”, s attól fél, sohasem lehet igazán boldog.²⁹ A két – nőügyekben fölöttébb tapasztalatlan – barát pontosan azt élte át, amely jól ismert szinte mindenki előtt, aki a közeljövőben készül házasságot kötni. A természetes kérdések: „Vajon ő az igazi?”, „Boldog leszek-e vele?” az esetek elsöprő többségében nem abból erednek, hogy valamelyik fél saját neméhez vonzódik, s ezért van tele kétségekkel. Speed is alig egy hónappal esküvője után (1842. február) arról számolt be barátjának, hogy házassága sokkal nagyobb boldogságot okoz neki, mint azt valaha is képzelte.³⁰ Lincolnt ezekben a hónapokban kettős cél vezérelte: egyrészt természetesen igyekezett megvizsgálni jó barátját, másrészt viszont egyfajta „kísérleti nyúl” használta Speedet, neki magának is voltak kétségei a Mary Toddal kötendő házasságával kapcsolatban, s barátja tapasztalatából akart erőt meríteni.

Dr. Tripp még egy bizonyítékot mutat fel azt igazolandó, hogy Lincoln és Speed szeretőik voltak, ami érzésem szerint egyenesen nevetséges, s végképp megingathatja azokat is, akik legalább eddig a pontig hittek a munka tudományos jellegében. Szerinte ugyanis az a tény, hogy barátságuk későbbi szakaszában Lincoln és Speed rendszeresen informálták egymást lakóhelyük üzleti történéseiről, illetve az, hogy Lincoln olykor aprólékos részletességgel számolt be egy-egy érdekesebb peréről, pontosan „olyan érdektelen hírek személytelen felsorolását jelentette, amely gyakran jellemzi a szenvedő zaklatott szerelmeseket”.³¹

Véleményem szerint viszont a Dr. Tripp által alkalmazott módszer jellemzi azokat a történeteket, akik preconcepcióikhoz igyekeznek alakítani a rendelkezésre álló történelmi forrásokat, s – ha ez másként nem megy – olyan módon szelektálnak a rendelkezésre álló anyagból, hogy a feltevéseiket cáfolni látszó dokumentumokról tudomást sem vesznek.³²

2. Lincoln és a nők

Tripp viszonylag egyszerűen jut arra a határozott döntésre, hogy Lincoln nem mutatott érdeklődést a nők iránt. Ezt alátámasztandó, Lincoln nevelőanyját, Sarah Bush Lincolnt idézi, aki úgy nyilatkozott Herndonnak egy interjúban, hogy „számára úgy tűnt, [Lincoln] nem szerette különösebben a lányokat.”³³ Thompson szinte lecsap napjaink egyik leg-

²⁷ Idézi: Thompson: *Was Lincoln Gay?* 5.

²⁸ Idézi: Thompson: *Was Lincoln Gay?* 5.

²⁹ CW 1: 280.

³⁰ Donald: *Lincoln Men*, 50.

³¹ Idézi: O’Hehir, Andrew: „*The Sexual Life of Abraham Lincoln*” (www.salon.com), 5.

³² Larry Kramer állítása szerint birtokában van Speed naplója, amelyben az nyíltan ír homoszexuális kapcsolatáról Lincolnnal. Ezt azonban semmilyen módon nem hajlandó igazolni, így erősen valószínűsíthető, hogy egyszerűen nem mond igazat.

³³ Idézi: Smith, Dinitia: „*Was Lincoln Gay? New Controversy*” *The New York Times*, 2004. december 16.

nagyobb Lincoln kutatójának, Michael Burlingame-nek egy mondatára, amelyben az úgy fogalmazott, hogy „Lincoln nem szerette a nőket”.³⁴ Burlingame mondata valóban jelenthetné azt is, hogy Lincoln nem a női nemhez vonzódott, valójában azonban egy olyan tényről közöl, ami igen jellemző Lincoln nőkhöz fűződő kapcsolatára: Nem igazán tudta, hogyan viselkedjen velük; az a tény, hogy durva határvidéki környezetből érkezett, egész életére nyomot hagyott ebben a tekintetben.

Gyermek- és tinédzserkorában egyik határvidéki farmról a másikra költözve igencsak kevés lehetősége nyílt lányokkal való találkozásra. Mindössze tíz esztendő volt, amikor anyja, Nancy Hanks Lincoln meghalt a határvidékre abban a korban jellemző mérgezésben.³⁵ Mindez igen nagy hatással volt Lincoln további életére. Valószínűleg innen eredeztethetők későbbi depressziós időszakai, melankóliára hajlamos természete, ám a mindenféle erőszaktól való idegenkedése is. Az 1840-es években felkereste régi lakóhelyét, s gondolatait az alábbi versben foglalta össze:

*Gyermekkorom otthona, újra látlak,
S elszomorodom a látványtól;
Mégis, ahogy az emlékek agyamba tolnak,
Öröm is tölti el szívemet.*

*A mezőkön elmélázva bókászom,
Lépdelek át a kihalt szobákban,
S azt érzem (a halottak kísértője),
Magam is sírboltban élek.³⁶*

Meglehetősen szomorú gyermekkorában feltétlenül pozitív változást hozott, amikor apja elvette az özvegy Sarah Bush Johnstont, aki három gyermekével – két lánnyal és egy fiúval – költözött a bús Lincoln portára. A szeretetre szomjazó Abraham hálásan fogadta az asszonyt, aki saját gyermekeként gondoskodott róla. A fiú „anyának” hívta, s – mint egy ismerősük később fogalmazott – „senki sem szerethet jobban egy anyát, mint ahogyan ő szerette”.³⁷

Nem is igen volt lehetősége nőtársaságban megfordulni egészen addig, amíg saját lábára nem állt, s 1831-ben az Illinois állambeli New Salem nevű városkába költözött. Szinte rögtön „lecsaptak” rá az falu idősebb asszonyai, akik mind ki akarták házasítani az esetlen fiatalembert. Azonban Lincoln – aki durvának és faragatlannak érezte magát – nem tudott mit kezdeni női társaságban, így a helyi matrónák minden erőfeszítése kútba esett, hogy összehozzák egy bizonyos Short, majd egy Berry nevű kisasszonnyal.³⁸

Volt azonban egy lány, aki iránt igencsak érdeklődött a fiatal Lincoln. Ann Rutledge a falu egyik alapítójának s azon fogadó tulajdonosának a leánya volt, ahol ő is megszállt egy ideig. A fehér bőrű, kék szemű, gesztenyebarna hajú hölgyet később kissé kövéreknek jel-

³⁴ Burlingame, Michael: *The Inner Life of Abraham Lincoln*. Urbana, IL, 1995. 123.

³⁵ A mérgező anyagot a fehér kígyógyökér nevű növény termelte, amelyet a tehének lelegeltek, s a tejjüket fogyasztók ettől betegedtek meg. Szédülés, hányás, gyomorfájdalmak voltak az első tünetek, majd rendszertelen légzés és pulzus, amely fokozatos legyengüléssel járt, ami után a beteg kómába esett. A halál rendszerint egy héten belül bekövetkezett.

³⁶ CW 1: 378–379. Fordítás tőlem.

³⁷ Donald, David Herbert: *Lincoln*. New York, 1995. 28.

³⁸ Donald: *Lincoln*, 55.

lemezték, ami azonban Lincoln szemében korántsem volt hátrány: az életében szerepet játszott valamennyi nő molett volt. Egy másik falusi visszaemlékezése szerint „angyalian tisztá volt a szíve, tele szeretettel, kedvességgel, rokonszenvvel”.³⁹ Abraham és Ann kapcsolatából semmiféle levelezés nem maradt fenn, azt viszont bizonyos, hogy 1835-ben eljegyezték egymást. Az eseményt nem verték nagydobra, mivel Lincolnnak nem volt olyan jövedelme, amellyel eltarthatott volna egy feleséget, így végül úgy határoztak, hogy egy esztendő vár-nak a házassággal. Ez a nyár viszont újabb tragédiát hozott Lincoln életében, menyasszo-nya ugyanis megbetegedett – valószínűleg tifuszból –, s nemsokára meghalt.⁴⁰ Lincoln mély depresszióba esett, s hosszú idő telt el addig, amíg sikerült kilábalnia ebből. Sokan vallják úgy, hogy Ann Rutledge volt az egyetlen nő, akit Lincoln igazán szeretett életében. Ez vitatható, de régi barátjának, Isaac Cogdalknak 1860 körül így vallott érzelmeiről: „Mé-lyen és hően szerettem azt a nőt; nagyon csinos volt – igazán szerető feleség vált volna be-lőle. Őszintén és igazán szerettem azt a lányt, és gyakran, nagyon gyakran gondolkodok rá most is.”⁴¹

Jó időnek kellett eltelnie, amíg Lincoln ismét komolyan közeledett volna egy nőhöz. Bár New Salem idősebb asszonyai sürgették, hogy nősüljön meg végre, a kis közösségben nem sok lehetséges jelölt akadt, ráadásul a fiatal férfi esetlensége sem javult szemernyi sem. Ha nem is New Salemben, mégis akadt egy nő, aki felkeltette Abraham érdeklődését. Mary Owens, egy tehetős család sarja Kentuckyból nővérét látogatta meg, s ekkor ismerkedett meg Lincolnnal is. A fekete hajú, sötét szemű, villogóan fehér fogú nő mindenkit elbűvölt, s távozása után Lincoln állítólag azt mondta, hogy „el fogja venni feleségül, ha valaha is visz-szatér a faluba.”⁴²

Mary valóban vissza is tért, s Lincoln udvarolni kezdett a csinos nőnek, aki kezdetben viszonozta is érdeklődését elismerve a férfi „jószívúságát”, ám úgy találta, hogy „háttére annyira eltért az övétől, hogy nem volt közöttük olyan rokonlelkűség, ami egyébként lehe-tett volna”. Lincolnt alkalmanként meglehetősen udvariatlannak találta. Egyszer például nem segített neki lovaglás közben egy sebes folyású patakon átkelni, amiből azt a követ-keztetést vonta le, hogy „Lincolnból hiányoztak azok a kicsiny szemek, amelyekből egy nő boldogságához vezető lánc összeállhat”.⁴³

Lincoln hamarosan tele lett kétségekkel. Megpróbált kifogásokat keresni Mary külsejé-ben, s a kapcsolatukról néhány hónappal később írt beszámolójában így figurázta ki: „Most, ahogy felidézem magam előtt, nem tudom nem anyámhoz hasonlítani, s nem a ráncok mi-att, mivel azokat teljesen kitöltötte bőre alatt a haj, hanem általában a fogai hiánya s vihar-vert ábrázata miatt.[...] S az jutott eszembe, hogy egyetlen újszülött sem nőhet ekkorára 35 vagy 40 esztendő korára.”⁴⁴ Lincolnra korántsem jellemző kegyetlen sorok ezek, amelye-ket valószínűleg nem bántó szándék vezérelt, hanem saját magát próbálta lebeszélni arról a nőről, akiről nem hitte, hogy a magafajta, alacsony származású és keresetű férfi boldoggá teheti.

³⁹ Henry McHenry William H. Herndonnak, dátum nélkül. Herndon-Weik Collection, Library of Congress, Washington, D.C.

⁴⁰ Donald: *Lincoln*, 57.

⁴¹ Isaac Cogdal William H. Herndonnak, dátum nélkül. Herndon-Weik Collection, Library of Congress, Washington, D.C.

⁴² Beveridge, Albert J.: *Abraham Lincoln*. 2 vol. Boston, 1928. 1:206–208.

⁴³ Herndon, William H. – Weik, Jesse W.: *Herndon's Life of Lincoln: The True Story of a Great Life*. New York, 1965. 146.

⁴⁴ CW 1:117–118.

Bár hivatalosan nem jegyezték el egymást, Lincoln kínosan igyekezett úgy kilépni ebből a kapcsolatból, hogy meg ne sértse Mary méltóságát és érzéseit, még akkor is, ha helyenként egészen a megalázkodásig kellett elmennie. Végül elérte célját, s miután Mary szakított vele, a következő sorokat írta Mrs. O. H. Browningnak: „Arra a döntésre jutottam, hogy soha nem adom a fejemet házasságkötésre, s teszem ezt azért, mert soha nem elégednék meg olyan valakivel, aki elég ostoba ahhoz, hogy engem akarjon.”⁴⁵

Ezen elhatározása azonban nem lehetett egészen őszinte, hiszen néhány héttel az után, hogy Springfieldbe költözött – miután képviselőként bevásárlották Illinois állam törvényhozásába –, a következőképpen panaszkodott egy levelében: „Mióta itt vagyok, mindössze egyetlen nővel beszéltem, s ha rajta múltott volna, erre sem kerül sor.”⁴⁶ A tehetséges és mindenki szerint ígéretes jövő előtt álló fiatal ügyvédet és politikust viszont hamarosan befogadta a springfieldi társasági élet, amely a város legcsinosabb fiatal, eladósorban lévő hölgyeinek is gyülekezőhelye lett. Itt ismerkedett meg Lincoln Mary Toddal, a sikeres és gazdag lexingtoni kereskedő és bankár, Robert S. Todd lányával, aki a legjobb magániskolákba járt, akinek minden kívánságát személyes rabszolga leste, s hozzá volt szokva mindahhoz, amit a Dél a vagyonosoknak kínálhatott. William Herndon – aki később valósággal gyűlölte – úgy írta le, mint „fiatal, fess, csinos – humoros, művelt – választékos és méltóságteljes” hölgyet, aki „remek társalgó is, s hamarosan a város legnépszerűbb szépsége lett”.⁴⁷ Lincoln is gyorsan megkedvelte, s – rá jellemző módon – így kérte fel táncra: „Akarja a terem legügyetlenebb táncosával rogni?”⁴⁸

Mary, női kortársai többségétől eltérően, aktívan érdeklődött politikai kérdések iránt, s az a tény, hogy remekül lehetett vele beszélgetni, elfeledtette Lincolnnal vele született tartózkodását és visszafogottságát nőtársaságban. Mary természetesen Lincolnra is úgy gondolt, mint lehetséges férj-jelöltre, hiszen vérszenes közeledett ahhoz a korhoz, amikor már vénlánynak számított volna. Nem sok megfelelő férfi akadt a kisvárosi közösségben, Edwin B. Webb kétgyermekes özvegy ügyvédet például ezen „két édes ellenérv” [ti. a férfi két gyermeke – V. I. K.] miatt utasította el.⁴⁹

Abraham Lincoln pedig vonzónak tűnt Mary Todd számára. Alacsony származását és iskolázatlanságát becsületessége és előzékenysége kompenzálta. Emellett sok közös vonásuk volt: mindketten Kentuckyból származtak, szerették a költészetet, s kedvenc költőjük egyformán Robert Burns volt. Lincolnhoz hasonlóan Mary is a Whig pártot támogatta. Elégedett volt Lincoln ambícióival, s egyszer a hagyomány szerint azt is mondta, hogy „olyan férfhoz akar feleségül menni, aki egykor az Egyesült Államok elnöke lesz”.⁵⁰

1840 őszére olyan szoros lett kettejük kapcsolata, hogy karácsony körül eljegyezték egymást. S ekkor a Mary Owenshez fűződő kapcsolatához hasonlóan Lincolnban újból kétségek ébredtek. Kezdte úgy érezni, hogy Mary Todd befolyásos rokonai beugratták őt az eljegyzésbe – a fényes jövő előtt álló ügyvédet és politikust látva benne. Akkori keresetét is elégtelennek tartotta arra, hogy eltartsa feleségét. Ezek mellé társult még félelme a házasságtól, amely – barátjához, Speedhez hasonlóan – valószínűleg nagyrészt abban gyökere-

⁴⁵ CW 1:118–119.

⁴⁶ CW 1:78.

⁴⁷ Herndon, William H.: „Lincoln & Mary Todd”, in Herndon-Weik Collection, Library of Congress, Washington, D. C.

⁴⁸ Idézi: Donald: *Lincoln*, 85.

⁴⁹ Turner, Justin G. – Turner, Linda Levitt: *Mary Todd Lincoln: Her Life and Letters*. New York, 1972. 18.

⁵⁰ Donald: *Lincoln*, 85.

zett, hogy szexuálisan teljesen tapasztalatlan volt, s romantikus álmokat kergetve el sem tudta képzelni, hogy szerelme tárgyával testi kapcsolatot létesítsen – mintegy megszenteltségtenítve azt. Lincoln végül arra a következtetésre jutott, hogy fel kell bontania eljegyzését Mary Toddal. Az összetört nő elengedte Lincolnt, ám közölte vele, hogy érzései iránta mit sem változtak.⁵¹

Lincoln újból depresszióba zuhant, úgy tűnik, csak ekkor fogta föl igazán, mit is veszített, illetve dobott el magától. Barátai aggódtak, hogy esetleg öngyilkosságot fog elkövetni – naphosszat marcangolta az önvád, hogy boldogtalanná tette Maryt, s ez „megöli a lelkét”. Néhány hónap elteltével azonban – részben a springfieldi társasági élet szereplői közvetítésének is köszönhetően – a fiatalok újból egymásra találtak, megújították eljegyzésüket, s 1842. november 4-én – igencsak sietve – egybekeltek. James H. Matheny visszaemlékezése szerint a „vőlegény úgy festett és viselkedett, mint akit a vágóhídra visznek”.⁵²

Minden félelme alaptalannak bizonyult, hiszen alig egy héttel azután, hogy felhúzta felesége ujjára a gyűrűt, amelybe „A Szerelem Örök” feliratot vészték, így számolt be Speednek érzéseiről: „a házasságom maga a csoda”.⁵³

Lincoln és Mary Todd házasságának tárgyalását megelőzően azonban mindenképpen szükségesnek tartom két példán keresztül igazolni, hogy mennyi tévedéshez vezethet, ha nem szakértők nyúlnak egy-egy témához. Thompson két baklövést is elkövet Lincoln nőügyeivel kapcsolatban. Egyrészt felrója neki, hogy megalázta a nőt, amire a Mary Owensről írt levelet említi bizonyítékként. Herndon is idéz azonban egy olyan történetet, amely biznyságul szolgálhat arra, hogy Lincolnt igenis foglalkoztatta a nők méltósága. A fiatal Lincoln értesülve arról, hogy a szomszéd alkoholista cipész gyakran veri meg feleségét, figyelmesszette a férfit, hogy amennyiben még egyszer így tesz, hasonlóképpen fognak vele is elbánni. A cipész nem hallgatott a jó szóra, ám Lincoln és barátai elkapták a férfit, kikötözték egy oszlophoz, s szóltak feleségének, hogy megfizethet a kegyetlen férjnek. Herndon visszaemlékezése szerint a nő „nagy elánnal, derekasan” el is döngötte élete párját, aki nem is próbálkozott többet erőszakoskodni vele.⁵⁴

Egy következő mondatában Thompson – mintegy megcáfolva előző véleményét – Lincolnt mint a nőkre is kiterjedő általános választójog korai harcosát állítja be, arra hivatkozva, hogy már 1836-ban pozitívan nyilatkozott a kérdéstről.⁵⁵ Ez valóban igaz, hiszen Lincoln pontosan így fogalmazott: „minden fehérnek joga van a szavazásra, aki adót fizet és fegyvert visel, semmi esetre sem kizárva a nőket”.⁵⁶ Thompson azonban ismét megelégedzik arról, hogy utána nézzen a kontextusnak, hiszen akkor rájött volna, hogy Illinois törvényei alapján abban a korban a nők nem fizethettek adót (még akiknek volt birtokuk, azok helyett is férjeik vagy egy gondnok fizetett), s a milíciában sem szolgálhattak. Így világos, hogy Lincoln itt pusztán egy viccesnek szánt megjegyzést tett. A nők szavazati jogának kérdése egyetlen más alkalommal sem szerepelt beszédeiben és írásaiban.

⁵¹ Strozier, Charles B.: *Lincoln's Quest for Union: Public and Private Meanings*. New York, 1982. 47–48. Egyes források arra utalnak, hogy Mary úgy hitte, Lincoln beleszeretett Mathilda Edwardsba, bár a nő váltig tagadta mindezt, s később azt mondta, hogy „Lincoln egy futó bók erejéig sem törődött vele”.

⁵² Herndon interjúja James Matheny-vel in Herndon-Weik Collection, Library of Congress, Washington, D. C.

⁵³ CW 1: 305.

⁵⁴ Herndon: *Life of Lincoln*, 173.

⁵⁵ Thompson: *Was Lincoln Gay?* 6.

⁵⁶ CW 1: 48.

3. Mennyei vagy pokoli házasság? Lincoln és Mary Todd

Thompson – bevezetőmben említett – harmadik érve Lincoln homoszexualitására az, hogy házassága rosszul sikerült feleségével, Mary Toddal, amelynek „nyomorúságos voltáról már olyan sokan írtak, hogy nem is kíván a kérdéssel részletesen foglalkozni”.⁵⁷ Újból csak veszélyes egyetlen, hetykén papírra vetett sorral elintézni egy olyan kérdést, amellyel kapcsolatban a történészek zöme hosszú évtizedek során sem volt képes egységes álláspontot kialakítani.

A Lincoln-házaspár életére vonatkozó információk jó része a William H. Herndon által készített interjúkból származik, aki Lincoln-életrajzában is részletesen foglalkozott e kérdéssel. Mielőtt azonban bekukkantanánk az elnök házaspár ablakán, feltétlenül hangsúlyozni kell azt a tényt, hogy Herndon és Mary Todd Lincoln nem szívték egymást. Bár az előbbi úgy fogalmazott könyvében, hogy „házasságuk vitás kérdéseinél mindig Mrs. Lincolnnal szimpatizált”, hiszen a „világ előtt nem ismert, mit kellett elviselnie, s mennyire kevéssé volt alkalmas arra, hogy mindezzel szembenézzen”.⁵⁸ Később mégis így írt: „Ez a nő rettegéssel töltött el; döllyfős, büszke, arisztokratikus, pökhendien gunyoros és keserű volt.”⁵⁹ Azért különösen fontos mindezt kiemelni, mert Herndon felelőssége igen nagy a Mary Toddról kialakult – igencsak negatív – kép elterjesztésében, amire kiváló példa, hogy Thompson professzor is csak annyit ír Lincoln feleségéről, hogy „nem vonzó, de jó családból származó, neurotikus és céltudatos volt”.⁶⁰ Ugyanakkor – ahogyan azt már korábban olvashattuk – Herndon elismerte, hogy Mary Todd fölényesebb vonzó volt: „átlagos magasságú, [...] körülbelül 130 fontot [60 kg] nyomhatott. Kissé zömök felépítésű volt, kerek arcú, sűrű sötétbarna hajjal, kékezzürke szemekkel. Tartása büszke volt, csinos és jó kedélyű hölgy volt.”⁶¹ Korántsem igaz tehát, hogy Mary Todd valamiféle rút kiskacsa lett volna, akinek egyetlen vonzereje jó származása vagy vagyonos családja volt. Herndon ellenséges érzelmei talán onnan eredhettek, hogy saját maga is próbálkozott közeledni Maryhez egy táncmulatságon, ám a nő – egy ironikus megjegyzés kíséretében – kikoszorázta.⁶² Mindezek ismeretében óvatosan kell értékelnünk Herndon Mary Toddra vonatkozó megjegyzéseit, s megpróbálnunk objektív képet festeni Abraham Lincoln és felesége házasságáról.

Mary Todd nem volt könnyű helyzetben, miután kimondta a holtomiglan-holtodiglant. A jómódhoz szokott fiatalasszony Springfield egyik fogadóházában kezdte meg életét férje mellett, akinek csupán annyi pénze volt, hogy egy kicsiny szobát béreljen. Lincoln ügyvédi praxisa csak lassan kezdett beindulni, így időbe telt, amíg megengedhették maguknak, hogy egy kicsiny házat béreljenek, amire szükségük is volt, hiszen alig kilenc hónappal az esküvő után, 1843. augusztus 1-jén megszületett első gyermekük, Robert (Bob). A házaspár nyilvánvalóan valamiféle születésszabályozási módszert alkalmazott, amit későbbi gyermekeik születése közötti szabályos két és fél éves periódus jelez. Valószínűleg ebben az a népi körökben elterjedt nézet is szerepet játszott, hogy az édesanyjának nem szabad addig újból teherbe esnie, amíg előző gyermekét dajkálja. Robertet három további fiú követte: Edward 1846-ban, William 1850-ben, Tad pedig már 1853-ban látta meg a napvilágot. Azonban a tragédiák nem kerültek el a Lincoln-portát: Eddie 1850-ben halt meg tuberkulózisban,

⁵⁷ Thompson: *Was Lincoln Gay?* 6.

⁵⁸ Herndon: *Life of Lincoln*, 344.

⁵⁹ William H. Herndon J. W. Weikhez írott levele, 1886. január 9. Herndon-Weik Collection, Library of Congress, Washington, D. C.

⁶⁰ Thompson: *Was Lincoln Gay?* 7.

⁶¹ Herndon: *Life of Lincoln*, 185.

⁶² Donald, David Herbert: *Lincoln's Herndon*. New York, 1948. 188–189.

míg Willie már apja elnöksége idején, 1862-ben hunyt el hastífuszban. Mindez még szorosabbra kovácsolta a szülők kapcsolatát, s különösen Eddie halála után Lincoln sokkal többet törődött gyermekeivel, jobban kivette a részét nevelésükből, amit természetesen egyre javuló vagyoni helyzete is lehetővé tett.

Férj és feleség talán nem is lehetne különbözőbb, mint Abraham és Mary voltak. Eltekintve társadalmi háttérüktől, személyiségük is igencsak eltérő volt: a lassú, melankolikus, hallgató Lincoln felesége élénk, beszédes nő volt, akinek folyamatos figyelemre és törődésre volt szüksége. Mary nem volt anyagi problémákhoz szokva, s férjének valószínűleg soha fel sem tűnt, hogy mennyit is szenvedett házasságuk első esztendeiben: a kicsiny háztartást egyedül vezetve szinte segítség nélkül nevelte gyermekeiket, ráadásul Lincolnt ügyvédi hivatása három hónapra minden esztendőben elszólította családjától. A túl sok munka és a kimerültség kikezdte Mary egészségét, emellett tavasszal folyamatos fejfájással küszködött (valószínűleg valamiféle allergia miatt), s gyakran voltak menstruációs görcsei is. Eddie halála után érzelmileg még labilisabbá vált, egyebek közt rettegett a villámlástól, a kutyáktól és a betörőktől. Ráadásul Lincoln férjként egyáltalán nem volt könnyű eset. Ha ott-hon volt is, inkább csendben ült és olvasott, hiszen fogalma sem volt, hogy a gyerekekkel egy kicsiny házba összezárt feleségének mennyire hiányzik a felnőtt társalgás és férje szerető törődése.⁶³

Springfieldben több pletyka is terjengett arról, hogy Lincolnék házassága korántsem ideális, azonban ezek ellenére – bár Herndon készséggel ad hitelt a mendemondáknak – a házastársak szerették egymást, Lincoln soha nem csalta meg feleségét, ő pedig roppant büszke volt férjére. A családi fészek is rendszerint békés volt, Abraham hallgatta Mary csevegését legújabb regényélményéről (ő maga szinte sohasem olvasott szépirodalmat), játszott gyermekeivel. Időről-időre viszont történt valami az asszonnyal, s ideggyengesége különös roamba taszította, amikor az is előfordult, hogy konyhakéssel (más források szerint seprűvel) kergette élete párját. Ezek a rohamok általában csupán rövid ideig tartottak, s Lincoln soha nem szidta meg feleségét, aki mélységesen szégyellte magát, s igyekezett még több időt az asszonnyal tölteni. Nem ritkán a gyermekfelügyeletbe is besegített, ami korántsem volt gyakori a korabeli férjek részéről; nem is kellett sokáig várni rá, hogy Springfieldben csak „papucsférjként” emlegessék. Sokszor vitte el gyermekeit babakocsiban sétálni, bár nem egyszer fordult elő, hogy a járókelők figyelmeztették a gondolataiba merült apát, hogy valamelyik gyermeke néhány méterrel korábban kipottyant a kocsiból.⁶⁴

A házasság későbbi éveiben Marynek sokkal kevesebb komoly idegkimerülése volt, kivéve Willie halálát a polgárháború alatt, amely mélyen megrázta az elnöki házaspárt. Az asszony spiritualistákkal konzultált, akik azzal hitegették, hogy halott gyermekével tud majd beszélni. Lincoln aggódott felesége állapotáért, ám maga is roskadozott az ország vezetésének gondjai alatt. Mrs. Lincoln valójában soha nem heverte ki Willie elvesztését, noha ösztönösen érezte, hogy férjének soha nem volt még akkora szüksége támogatására, mint ezekben az esztendőben. Kapcsolatuk talán legbensőségesebb időszaka volt ez, ezért is érthette különösen hatalmas sokként az asszonyt férje elvesztése 1865. április 14-én, amikor John Wilkes Booth fegyvere kioltotta életét.

Összességében megállapíthatjuk, hogy korántsem tűnik elfogadhatónak az a tétel, hogy Abraham Lincoln és Mary Todd házassága rendkívül rossz lett volna. Természetszerűleg adódtak problémáik, azonban mindketten hűséges és odaadó társnak bizonyultak, akik mélyen szerették egymást, és rajongtak gyermekeikért.

⁶³ Baker, Jean Harvey: *Mary Todd Lincoln: A Biography*. New York, 1987. 109–112.

⁶⁴ Donald: *Lincoln*, 107–108., 158–159.

4. Nőies volt-e Lincoln?

A negyedik tényező a homoszexualitás megállapításában Thompson szerint az, ha egy férfi nőies vonásokkal rendelkezik. Ő maga is érzi, hogy ez magyarázatra szorul, és sietve leszögezi: nem elsősorban külső jegyekre kell gondolni, hiszen rengeteg, Lincolnhoz hasonló, külseje alapján férfias megjelenésű meleg férfi van, akiről a társadalom nem is gondolná, hogy saját neméhez vonzódik. Egyébként is – teszi hozzá – ez az indikátor csak akkor érvényes, ha legalább kettő, már korábban említett másik jeggyel párosul.⁶⁵

A nőies vonások felsorolásánál azonban már igencsak bajban van. Utal arra, hogy Lincoln rendszeresen alkalmazta az elnöki kegyelem lehetőségét a dezertőröknél, s idézi Bruce Miroffot, aki ezt a „hatalom gyengéd oldalának” nevezte. Lincoln korának egy politikusa pedig úgy fogalmazott, hogy „Lincoln egyáltalán nem állta ki annak a próbáját, hogy egy férfi férfias kell, hogy legyen, egy nő pedig nőies”.⁶⁶ Thompson véleménye szerint primitív módon gyakran a nőies vonások jelenlétét tartják a homoszexualitás egyértelmű jelének, ám annál sokkal fontosabb az a fajta elszigetelődés, amit az eredményez. Ez pedig semmilyen sem mutatkozik meg jobban, mint a fájdalom elviselésében.⁶⁷

Lincolnra valóban egész életében zuhogtak a csapások: anyja, szerelme elvesztése, majd gyermekei halála, végül pedig szeretett országa véres testvérháborúja – ám arra, hogy mindez mennyiben jelezne homoerotikus érdeklődését, már nem tér ki Thompson. Ami pedig a dezertőrök kérdését illeti, egyszerűen arról van szó, hogy gyermekkorra – különösen anyja halála – óta gyűlölte a vérontást, s nem látta szükségét, hogy saját – harcokban megfáradt – katonáit is a kivégzőosztag elé küldje. Arra viszont különös gondja volt, hogy a nemi erőszakkal vádolt katonákat kivégezzék.

Véleményem szerint az öt ismerv közül – amelyből eddig hármat már remélhetőleg sikerült az olvasó számára is elfogadhatóan megcáfolnom – ez Thompson leggyengébb érve, s valószínűleg a legszomorúbb is: Lincoln személyiségének talán leginkább szerethető elemét próbálja meg kisajátítani, s azt szexuális orientációja eredményének feltüntetni. Lincoln jóérzésű férfi volt, ahogyan rengeteg más jóérzésű férfi volt az ő korában, és van napjainkban is – annak ellenére, hogy egy nő mellé fekszenek este az ágyba.

5. Lincoln és a pletykák

Thompson azzal érvel, hogy nem zörög a haraszt, ha nem fújja a szél, és azokban az alapvetően konzervatív társadalmakban, ahol a homoszexualitást nem (mint például a 19. századi Egyesült Államokban) vagy csak marginálisan (mint a mai Amerikában) tolerálják, nagy valószínűséggel a szárnyra kapó pletykák zöme igaz. Ugyanakkor egy homoszexuális hallgatóját is idézi, aki egy „totalitárius országból” jött, s azt mondta, hogy azért „vihette el szárazon” homoszexualitását, mert „senkinek nem volt fogalma sem arról, mit kellene észrevennie.”⁶⁸

A professzor a „Homoszexuális Lincoln Teória” másik sebezhető pontját igyekszik ezzel menteni, nevezetesen azt, hogyan lehetséges, hogy – egyetlen pletyka kivételével – senkinek, sem barátainak, sem pedig ellenségeinek nem tűnt fel, hogy Lincoln meleg volt. Lehetséges, hogy egy ekkora titok egyáltalán nem szivárgott ki? Herndon két esztendeig együtt lakott Speeddel és Lincolnnal – az egyébként figyelmes megfigyelő férfi mit sem vett volna észre abból, ami kettejük között folyt? Philip Nobile rá is kérdezett erre Trippnél, aki azzal

⁶⁵ Thompson: *Was Lincoln Gay?* 7.

⁶⁶ Miroff, Bruce: *Icons of Democracy*. New York, 1993. 84.

⁶⁷ Thompson: *Was Lincoln Gay?* 7.

⁶⁸ Thompson: *Was Lincoln Gay?* 7.

válaszolt, hogy Herndon úgynevezett „szuper-heteroszexuális” volt, ami egyértelműen megakadályozta abban, hogy érzékeny legyen arra, hogy másfajta „lehetőségek” is létezhetnek. S hozzáteszi: semmiképpen sem tekinthető normálisnak, hogy Herndon soha nem panaszkodott feleségéből és hat gyermekükből álló családja nyűgjei miatt, bírósági körútjáról is minden hétvégén hazautazott (hasonlóan más férjekhez), s halála előtt nem sokkal így nyilatkozott: „egész házasságom egy végtelen boldogság-folyam volt”.⁶⁹

A 19. század első felének Amerikájában a homoszexualitás nyelvi fogalma sem létezett, bár a jelenség természetesen nem volt ismeretlen. Az azonos neműek közötti szexuális kapcsolatot éppúgy tiltotta a törvény (természetellenesség bűne), ahogyan az állatokkal folytatott aktust (szodómia) is. Jonathan Ned Katz végzett kutatásokat a kérdésben, és úgy találta, hogy huszonöt állam bíróságain a 19. században meglepően kevés, mindössze 105 ilyen jellegű pert folytattak, ebből csak kettőt Illinois-ban.⁷⁰

Híres példák is akadtak az azonos neműek közötti vonzalomra, gyakran testi kapcsolatra. A fiatal Ralph Waldo Emerson fülig szerelmes volt Martin Gaybe,⁷¹ bár túl félénk volt ahhoz, hogy ezt neki is megmondja. Daniel Webster⁷² intim viszonyt folytatott James Hervey Binghammel, még jóval a dartmouthi kollégiumi évek után is. Leveleik tele vannak utalásokkal az együtt töltött éjszakákra, csókokra.⁷³

Lincoln előtt semmiképpen sem volt ismeretlen, mi minden történhet helyenként azonos neműek között. Erre utal egy húszéves korában írt gúnyverse, amelyet az ihletett, hogy nem kapott meghívást Reuben Grigsby két fiának – ifj. Reuben és Charles – egy időben tartott esküvőjére, amelynek a végén barátaival valahogy mégis elintézte, hogy a vőlegényeket rossz szobába, rossz menyasszony ágyába vezessék. A csere természetesen azonnal kiderült, ám a történet nagy neveltség tárgya volt egész Dél-Indianában, különösen miután Abraham a „Reuben krónikája” című, komoly irodalmi értéket nem képviselő versikét is hozzáköltötte:

*Mesélek Jewelről és Maryről egy adomát,
Nem hallottatok ilyen viccet vagy mondát.
Mert Rubin és Charles két leányt vett el,
Egyedül Billy házasodott egy legénnyel.
A leánykáknál próbát tett mindenfelé,
De egyik sem hajlott ő felé.
Minden hiába, semmi sem lett itt,
Hazament hát, s elvette Nattyt.
Így Billy és Natty jól kijöttek egymással,
A mama is elégedett volt a választással.
A tojást lerakták, de Natty aggódik
A héja oly lágy, hogy sosem kel ki.
Ám Betsy azt mondta, ezzel a kopasz fejjel*

⁶⁹ Nobile: *New Gay Lincoln Book*, 8.

⁷⁰ Katz, Jonathan Ned: *Love Stories: Sex Between Men Before Homosexuality*. Chicago, 2001. 60–62., 402–406.

⁷¹ Érdekes, hogy az angol nyelvben a 'gay' szó jelentése – egyebek mellett –: homoszexuális.

⁷² Ralph Waldo Emerson (1803–1882) a 19. század egyik legnagyobb formátumú amerikai írója, költője és gondolkodója; Daniel Webster (1782–1852) kiemelkedő amerikai politikus, 1850–1852 között Filmore elnök kormányának külügyminisztere.

⁷³ Rotundo, E. Anthony: *American Manhood: Transformations in Masculinity from the Revolution to the Modern Era*. New York, 1993. 78–79.

*Vőlegényem soha nem leszel.
Kis botod hirdeti, hogy fajankó vagy,
S nekem akkor sem kellenél, ha fagy.
Emellett alakoddal igazi majmot formálhatsz,
Menyasszonyodként hát soha nem láthatsz.⁷⁴*

Tripp számára ez a versike egy újabb bűnjel, hiszen a 19. század legszabadosabban megfogalmazott kínverse ez a homoszexualitásról, ráadásul Lincoln fölöttébb jártasnak bizonyult a későbbi meleg-szlengben: 'low-crotch' [kis bot], illetve a 'lágý héjú tojás', amely egyértelműen a 'jelly baby' [kocsonya-poronty] néger kifejezésre utal, amit a primitív feketék a meleg szexuális kapcsolatból fogant magzatnak gondoltak. Valószínűleg azonban a népies történetekben olyannyira jártas Lincoln számos anekdotát ismert, amelyben meleg szerepeltek, s csak egyetérthetünk a már többször idézett Donald professzorral, aki úgy fogalmazott, hogy „aki viccelődik a »buzikkal« vagy a »leszbikkel«, rossz ízlésről tesz tanúbizonyságot, ám ez nem szükségszerűen jelent homoszexuális irányultságot”.⁷⁵ Sőt, éppen ellenkezőleg – tehetnének hozzá.

Az egyetlen igazi pletyka Lincoln homoszexualitásával kapcsolatban már elnöki időszakához kapcsolódik, amely szerint a személyes biztonságára felügyelő Százötvenedik Pennsylvániai Önkéntes Gyalogezred Bucktail dandárjának egyik századosával, David V. Dericksonnal volt viszonya. Gustavus Fox helyettes tengerészeti miniszter felesége a következőt írta naplójába: „Tish⁷⁶ azt mondja, hogy van egy Bucktail katona itt, aki az Elnök híve, vele kocsizik ki, s amikor Mrs. L[incoln] nincs otthon, vele is alszik. Micsoda dolog!”⁷⁷ Tripp szerint ez az utolsó megjegyzés arra utal, hogy a hölgy is elítélte az ilyen jellegű kapcsolatot, noha az éppúgy jelentheti már magának a hír felvetésének az elutasítását is. Ennek ellenére, mindenképpen meg kell jegyeznünk, hogy ismert volt ez a pletyka Washingtonban. Thompson talált egy másik utalást is a kapcsolatra, amely ráadásul igencsak megbízható forrásból, Derickson parancsnokának, Thomas Chamberlin alezredesnek a tollából származik: „Derickson százados különösen úgy az Elnök bizalmába férközött, s olyan megbecsülésre tett szert, hogy Mrs. Lincoln távollétében gyakran töltötte az éjszakát házában, egy ágyban aludt vele, s – úgy mondják – Őexcellenciájának a hálóingét is viselhette!”⁷⁸ A meglehetősen száraz ezredtörténeti munkában Chamberlin nem foglalkozott pletykákkal, s itt is jelzi, hogy nem feltétlenül hiteles értesülésről van szó („úgy mondják”, illetve felkiáltójellel jelzi a történet különös voltát).

Mary Todd Lincoln volt az, aki külön katonai egységet kért az Elnök védelmében, hiszen férje nem sokat törődött személyes biztonságával. Ekkor került a Washington közvetlen közelében lévő elnöki pihenőhelyre, a Soldier's Home-ra a 150. Pennsylvániai Gyalogezred egyik dandárja, amelynek tisztje, Derickson százados egy alkalommal hosszabb beszélgetést folytatott az elnökkel. A prominens pennsylvániai családból származó, művelt és jó humorú fiatal tisztet Lincoln megkedvelte, s ettől kezdve állandó kísérete lett. Tad szín-

⁷⁴ Herndon: *Life of Lincoln*, 85. Fordítás tőlem.

⁷⁵ Nobile: *New Gay Lincoln Book*, 9.

⁷⁶ Letitia McKean, a washingtoni társasági élet egyik fontos szereplője, egy admirális lánya.

⁷⁷ Donald: *Lincoln Men*, 140.

⁷⁸ Chamberlin, Thomas: *History of the One Hundred and Fiftieth Regiment, Pennsylvania Volunteers, Second Regiment, Bucktail Brigade*. Philadelphia, 1905. 31.

tén megszerette ezt a katonai egységet, akik al-alhadnagyként befogadták a kisfiút, sőt még Mary Todd is örült a gyalogosok jelenlétének.⁷⁹

1862 ősze a polgárháború egyik legnehezebb időszaka volt Lincoln számára. Mary és Tad elutazott New Yorkba, az Elnök barátai közül senki sem volt a fővárosban, a hadi események pedig katasztrofális kudarccal fenyegettek: Lee a fővárost veszélyeztette, Fredericksburgnál az uniós seregek megsemmisítő vereséget szenvedtek, emellett pedig Lincoln ezekben a hónapokban dolgozta ki Előzetes Emancipációs Nyilatkozatát. Nem csoda hát, hogy egyedül a katonák társaságára számíthatott, s nem egyszer fordult elő, hogy valamelyik tiszt vele vacsorázott. Az álmatlanságban szenvedő Lincoln késő éjszakáig beszélgetett velük – köztük természetesen Dericksonnal is. Néha valóban előfordulhatott, hogy egymás mellett aludtak, ami abban a korban korántsem volt szokatlan vagy megbotránkoztató. Az a könnyedség pedig, amellyel 1863 áprilisában búcsút vettek, amikor a százados visszatért szülőállamába, arra utal, hogy kapcsolatuk valószínűleg nem bírt érzelmi és/vagy szexuális tartalommal. Tripp számára azonban mindez a tényanyag elegendő bizonyossággal szolgál arra, hogy „Lincoln és Derickson mindkét fél számára különösen kielégítő szexuális kapcsolatot folytatott”. Állítja ezt annak ellenére, hogy egyik férfi sem nevezhető heteroszexuálisan tapasztalatlanak: kettejük házasságaiból összesen 13 gyermek jött világra. (Derickson két házasságából kilenc gyermek született).⁸⁰

Összegzés

Határozott választ természetesen felelősséggel nem lehet adni a címben feltett kérdésre. Abraham Lincoln alig-alig hagyott hátra személyes jellegű írást, amelyekből esetleg könnyebb lenne életének olyan rejtett zugait is feltérképezni, mint szexuális irányultságát. Azokat a bizonyítékokat azonban, amelyeket a „Homoszexuális Lincoln Teória” hirdetői felsorakoztattak, feltétlenül elégtelennek tartom ahhoz, hogy meggyőzően igazolják, hogy az Elnök saját neméhez vonzódott szexuálisan. Jelzésértékkel bír, hogy a Lincoln életével foglalkozó komoly történészek egész sora – Stephen B. Oates, David Herbert Donald, Don E. Fehrenbacher, illetve a magyar származású Gabor S. Boritt – egyöntetűen elutasítják a téziseket, ami nem feltétlenül jelent valamiféle konzervatív heteroszexuális ellenállást, ahogyan azt akár Larry Kramer, akár a már idézett Thompson professzor sugalmazzák. Fontosnak tartom, hogy a téma jövőbeni kutatói (hiszen kétség sem férhet hozzá, a Lincoln-stúdiók újabb harcmezeje nyílik meg ezekben a hónapokban, s hamarosan elkészül Philip Nobile új, *Egy hárfa ezer húrja*⁸¹ címet viselő kötete is) megfogadják Boritt professzor tanácsát: „Lincoln erősen kötődött a férfiakhoz, de ami napjainkban homoszexualitást sugallna, korántsem ugyanazt jelentette saját kora embereinek. [...] A történelemben a kontextus mindennél fontosabb, s a történésznek az a feladata, hogy a múltat olyan szempontból értse meg, ahogyan azt az abban a korban élők is értékelték.”⁸² Az a tény pedig, hogy az új (vagy korántsem új?) tézis hirdetői nem Lincoln-kutatók, azzal jár, hogy gyakran éppen ebből a kontextusból emelnek ki egy-egy történelmi alakot, beszéd- vagy levélrészletet, ami igazolni látszik elméletük valamelyik aspektusát. Ez pedig a történelmi hűséggel aligha egyeztethető össze, s azt is kétlem, hogy a „felhasznált történelem” ezen példájának remélt

⁷⁹ Donald: *Lincoln Men*, 142.

⁸⁰ Donald: *Lincoln Men*, 143–146.

⁸¹ A könyv címe Lincoln megjegyzésére utal, mely szerint a testi kapcsolatban éppúgy ezer hűrt lehet megszólaltatni, mint a hárfa.

⁸² Boritt, Gabor S. (ed.): *The Lincoln Enigma: The Changing faces of an American Icon*. New York, 2001. XV–XVI.

kedvezményezettjei, a homoszexuálisok hosszú távon valamit is profitálhatnak abból, hogy néhányan Lincolnt „maguk közül valónak” állítják. Az Egyesült Államok tizenhatodik elnöke roppant összetett személyiség volt, élete keserűségei, családi tragédiái, a pusztító polgárháború mind-mind szerepet játszottak abban, hogy emberi kapcsolataiban néha talán különösen viselkedett – ám semmilyen komoly bizonyíték nem mutat arra, hogy saját neme iránt érdeklődött volna szexuálisan, s férfiak karjai közt találta volna meg a hőn áhított „paradicsomi boldogságot”.